

SLAVENSKA
MITOLOCIJA
-BOGOVI I OBIČAJI-

PRIREDIO I ZAPISAO:
MARKO ŠTLOBOD

PREDGOVOR NAPISAO:
RATKO MARTINOVIĆ

HARŠA - BREGANA
2024.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	9
UVOD	13

PRVI DIO - MITOLOČIJA

NASTANAK SVIJETA, VRHOVNI BOG I NJEGOVO PREBIVALIŠTE	21
---	----

1. BOGOVI	31
Svarog	31
Vida	38
Crnobog/Bjelobog	44
Crnobog	46
Bjelobog	48
Perun	50
Veles (Volos)	60
Mokoš	76
Svantevid	81
Svarožić	84
Jarilo	87
Morana/Mara	91
Lada	97

Tatomir	102
Stribor (Stribog)	103
Vesna	106
Vodan	109
Triglav	116
Danica i Zora	120
2. MITSKA BIĆA	123
Alkonost	124
Gamayun	125
Vile	126
Divovi	129
Domovoj/Domaći	132
Kikamora	135
Baba Jaga	136
Lesnik	139
Trojan	141
3. KULT DRVEĆA U SLAVENSKOJ MITOLOGIJI	143
Hrast	145
Lipa	147
Breza	148
4. KALENDAR	149
Mjeseci u godini	151
Dani u tjednu	157
Slavenski horoskop	159

5. OBIČAJI	175
Badnjak	177
Božić	179
Koleda	181
Proljetna zadušnica	183
Velikdan	184
Jarilov dan (Jurjevo)	185
Ivanje (Ivanjski krijesovi)	191
Dužijanča	193
Plodovi	195
Zadušnica	197
Znakovi i vjerovanja naših predaka	199
Legenda o kraljeviću Marku	201

DRUGI DIO – EZOTERIJA

Jav, Prav i Nav	205
Kozmičko stablo	208
“Gavvah” i larve	210
6. RITUALI	213
Ritual čišćenja proširenog obiteljskog stabla	214
Pročišćavanje dimom biljaka	216
Energiziranje talismana	218
Ritual imenovanja	220
Ritual blagoslova	221
Ritual vjenčanja	222

ZAKLJUČAK	227
PREPORUČENA LITERATURA	229
ONLINE IZVORI	231

PREDGOVOR

Velika je čast pisati predgovor za knjigu o slavenskoj mitologiji, no isto tako i zahtjevan zadatak. Jedan od razloga je povijesni legitimitet, koji zbog izostanka ranijih pisanih izvora svoj kontinuitet može zahvaliti tradiciji predaje s koljena na koljeno. Kako je pismo dugo vremena praktički bilo i sinonim za civilizaciju, tako se i Slavene podcjenjivalo i potiskivalo. Pokršćavanje u ovom slučaju nije sa sobom donijelo i misionarsku fascinaciju običajima ili želju za očuvanjem kulture kao recimo u mezoameričkom kontekstu nakon dolaska konkvistadora, odnosno benediktinskog i isusovačkog reda, a nije došlo ni do izolacionizma kao u Japanu. Dojam je da su čak i slavenski vladari bili „veći katolici od pape“, prvo figurativno, a kasnije i doslovno.

Tako su se fragmenti običaja sačuvali u narodu, no institucionalno se težilo kristijanizaciji, i kroz religiju i kroz pisane izvore. Grčki i rimski izvori početni su okvir špekulacije o likantropiji (Herodot), barbarizmu i sveopćoj neciviliziranosti. No ako je slavenska duhovnost bila inkohherentna i banalna, odakle toliki otpor širenju abrahamskih religija u slavenskim zemljama, koji je dugoročno uzrokovao i pojavu sinkretizma? Novi dokazi ukazuju na to da je slavenski paganizam izdržao duže kao paralelna seoska religija u istočnim zemljama nego

UVOD

Na ogromnim prostorima između Crnog mora i Baltika, kroz tisućljeća se sačuvala uspomena na život i običaje naših predaka, Slavena. Tu predaju nazivamo *mitovima*. Mitovi nam uglavnom govore o svemu onome što su ljudi u ona davna vremena vjerovali o svemoćnim silama prirode i o zamišljenim natprirodnim bićima.

Božanstva prvenstveno prepoznajemo u animaliziranim i personificiranim prirodnim silama te su zbog toga usko vezana uz svakodnevni život starih Slavena. U toplom i plodonosnom ljetu prepoznavali su dobre bogove, a u hladnoj i opasnoj zimi, one zle.

Slika 1. - Ritualno štovanje Boga

duhove, kult prema mrtvima, precima i kultno poštovanje bogova. Kod drevnih Slavena, od najranijih vremena važan kult je bio posvećen duhovima predaka.

Slika 4. – Drveni kip

Slika 5. – Drveni kipovi

1. BOGOVI

SVAROG

prabog slavenskih predaka i tvorac svijeta

Pored drugih starih naroda i stari Slaveni su obožavali Sunce u svojoj pradomovini, smatrajući ga utjelovljenim u božanstvu Svarogu. Mit kaže da je u zlatnom Prajajetu počivao otac bogova, neba i zemlje. Pod utjecajem životnih sila, Prajaje se raspuklo i stvorilo svjetlost, bestjelesnog prastvoritelja neba pod čijim se svodom sve rađa i događa, praboga svemirske svjetlosti, Svaroga, vrhovnog božanstva Slavena.

Svarog je bog vatre, sunca i neba (nebo predstavlja svijet bogova i duše mrtvih). Povezivan je s kovačima i kovanjem željeza. U nekim verzijama mitologije, Svarog je tvorac mnogih drugih bogova i ubojica zmajeva. On predstavlja mušku plodnost.

Svarog je bio stvoritelj i neba i zemlje, praotac svih drugih bogova, stoga su mu u svojim naseljima podizali svetišta i kulturna mjesta u šumarcima, gdje bi postavljali njegove kipove i prinosili žrtve, a nazivali su ih svetim gajevima. U staroj istočnoslavenskoj mitologiji Svaroga spominju kao boga kovačkog umijeća, a njegove sinove Daždboga bogom sunca te Svarožića bogom ognja.

PERUN

gromovnik i zaštitnik pravde

Strijelbog, Daždbog

Perun je slavenski bog munje, groma i rata. Perun je u mitologiji Slavena zauzimao drugo mjesto, odmah iza Svaroga. Prvo njegovo djelo kojim se približio ljudima bilo je svjetlo i oganj.

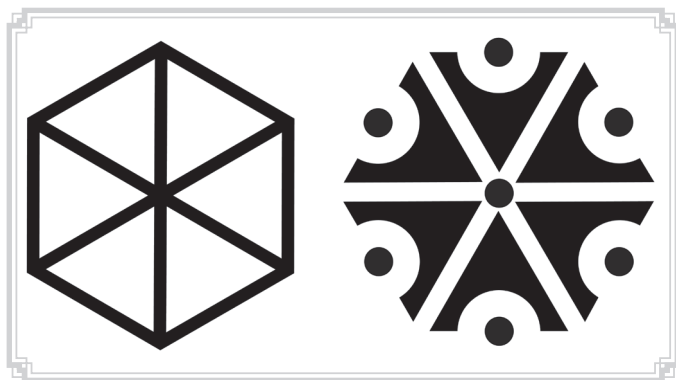
Neki ga smatraju Svarogovim najstarijim sinom. Od oca je naslijedio strijele i gromoder. U borbi je Perun koristio ubojite strijele, zbog toga su ga prozvali i Strijelbog. Mlatac imena Gromoder skovan je pod nadzorom Triglava u podzemnoj kovačnici od posebne smjese kovanog *željeza*, a njega je koristio kako bi proizveo grmljavinu. O njemu ovisi kiša, bljesak, trijes i munja ili grom. On je sudac, osvjetnik pravde, zaštitnik granica i branitelj naroda; vlada na zemlji, u zraku i u oblacima. Perun je bio zaštitnik i ribara i krotilac oluje na moru, okupljao bi povoljne vjetrove kako bi zapuhnuo brodska jedra na moru i vjetrenjače na kopnu. Osim toga, Perun je slovio i kao zaštitnik doma i ljudi. Kod svake gradnje prizivali bi njegovo ime da im zaštiti novi dom tako da bi prizvani *žrec* ili starješina udario tri puta kladivom o postavljeni temelj u znak Perunova blagoslova.

On *živi* na gori ili na vrhu Drva svijeta gdje gleda na sve *četiri* strane svijeta, stoga je *četiri* njegov broj, a *četvrtak* njegov dan.

Mecklenburga duž Polablja, pa Lužički Srbi, Česi i Poljaci. Rusi su ga obožavali sve do kraja 10. stoljeća, o čemu piše Nestor u svojim zapisima: *“Kljaše (kleli se) oružjem svojim i Perunom, bogom svojim i Velesom, skotnim bogom i utvrdiše mir.”*

Po Nestoru i drugim ljetopiscima, u svetišta i svete gajeve je postavljeno mnoštvo Perunovih kipova po svim slavenskim zemljama, a naročito u gradovima Kijevu, Višnjem Novgorodu, Kolinu, Perunovom-gradu itd.

U našoj regiji postoji nekoliko mjesta koja su dobila ime po Perunu: Perunov vrh i Perunja ves u Sloveniji, Perun i Perunčevac u Istri, brdo Perun u Poljicama, planina Perun kod Vareša, planine Prenj i Porin u Hercegovini, Perunovo brdo na Pelješcu, Perna na rijeci Glini, grad Pernik na stijeni uz potok Perun, Peruna Dubrava itd.

Simbol 6. - Gromoviti znaci ili gromovi kao što su ovi drevni su simboli Peruna, koji su često urezani na krovne grede seoskih kuća, osobito kod istočnoslavenskog stanovništva, kako bi ih zaštitili od munja

Pred kipom Peruna stajao je *žrtvenik* od kamena, a na njemu bi palili bogu *žrtve* zahvalnice, da im poštedi polja i njive od oluje. Perunov kip bio je tamnopus *čovjek* duge brade. Oko glave mu je sjalo deset zraka, budući da je on bio sunčano božanstvo, koje se znalo naljutiti i gromovima zagrmjeti i uništiti zloduhe munjama i strijelama.

Simbol 7. - Perun

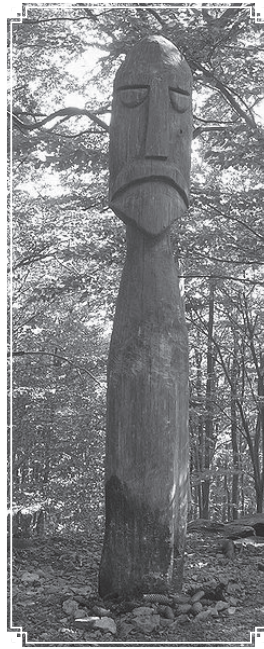

*Od kraja svijeta drugom kraju,
Oj drevni dube, krošnja ti si,
Gdje Perun sjedi u svom gaju,
Do zvijezda mu se munja visi,
Pa vatrenijem žezlom prijeti
I slavenski si oganj brani,
Dok pradjedovi naši sveti
Sve krile ruke ponad nami!*

— S. S. Kranjčević: Izabrane pjesme

Slika 31. - Drveni kip Peruna u Kijevu, Ukrajina, postavljen 2009., uništen 2012. od strane nepoznatih osoba

Slika 32. - Moderna statua Velesa na planini Velíz, Češka Republika

Značenje Rune Mira

- Simbol mira, povoljnih okolnosti, pozitivnog utjecaja viših sila na život osobe
- Zaštita osobi od strane viših sila od svega negativnog, lošeg i nevažnog
- Simbol potiče osobu da usmjeri svoju energiju na upoznavanje sebe, razvijanje svijesti te na ono što voli i u čemu uživa

Slika 36. - Runa Mir

Runa Mir

U narodnoj predaji božica Mokoš se pojavljuje kao žena ili vila koja stoji ispred zlatnih vratiju palače smještene na nebu ili na vrhu planine, ili stoji ispred vrata podzemlja. Ona posjeduje ključeve obaju svjetova.

SVANTEVID

bog Sunca i božanstvo rata

Svantevid je slavenski bog rata. Njegov simbol predstavlja povezanost između voda Zemlje i vatre s neba. Iz te povezanosti izranjaju nove duše. Simbol Svantevida služi kao zaštita trudnicama, a njegovo nošenje potiče rađanje zdrave djece. Također je simbol za one koji prolaze kroz duhovne poteškoće ili težak trud, pružajući snagu i upornost onima koji je trebaju.

Svantevid je Svarogov najmlađi potomak, ali i njegov nasljednik na nebeskom prijestolju. On je u očima naroda bio najsjajniji, najjarkiji i najvidniji bog. Baš kao i njegovog oca, poistovjećivali su ga sa Suncem. Ničije bogoštovlje nije prodrlo toliko duboko u dušu naroda koliko Svantevidovo. On je visoki i mladi nebeski bog, a krije se i iza imena Vid, Vido, Sutvid. Kao božanstvo sunca i svjetlosti nosio je još nadimke *blistavi*, *presvijetli*, *sjajni*. Najviše su ga slavili ljeti jer je tada bio na vrhuncu svoje moći – svega je davao u izobilju. Istupao je i kao zaštitnik naroda u obranu njegovih granica i zemlje, stoga nosi ime *Jaki Vid* – onaj koji brani mir. Njemu u prvom redu pripadaju svjetlost i neokaljana čistoća.

Najpoznatije svetište slavenskog boga Sunca Svantevida nalazilo se na Arkunu, najsjevernijem visokom rtu otoka ru-jane na Baltičkom moru. Ovo su svetište s velebnim hramom

Njegova obilježja bila su u rog i luk. U desnoj ruci je rog sastavljen od različitih metala, a u lijevoj luk. Rog se punio vinom ili nektarom, a prema količini tekućine u njemu, svećenik je predviđao rodnost i plodnost kod zemljoradnje. Posjedovao je i masivan mač iskovan od čistog srebra. Luk, strijela i mač su predstavljali obilježja ratovanja. Svantevidov gornji dio kipa je simbolizirao duhovni svijet, srednji dio materijalni svijet, a donji dio simbolizirao je pakao.

Slika 38. - Svantevid / Britannia Antiqua Illustrata

Simbol 10. - Svantevid

MORANA / MARA

božica zime, smrti i podzemlja

Morana je kćer boga Svaroga i božice Lade, a poznata je i kao Mara. U početku je bila božica plodnosti i majka svih *živih* bića (Mara), ali s vremenom je postala glasnik bolesti i starosti. Kao takva predstavlja dva godišnja doba prirodnog ciklusa, jednog povezanog sa *životom* i rastom, a drugog povezanog sa smrću i propadanjem. Morana/Mara predstavlja smrt i ponovno rođenje prirode, posebno kraj zime i početak proljeća. Ona je božica smrti, ponovnog rađanja, ruralnih mjesta i mladih biljaka. U drevno doba, božica Morana je predstavljala razorne sile zime i donosila bi svijetu veliku nevolju. Njen naziv potječe od staroindijske riječi “*mara*”, što znači umrijeti silom. Također, naziv “*morena*” označava strahovite snježne lavine i ledenjake. U vrijeme ledenog doba, Morana je bila u službi divovskog Leđana, vladara ledenog carstva. Tada je Morana zaledila sve *živo* na zemlji; sve ljude i *životinje*, uključujući i divovske prapovijesne mamute.

Božica Morana, kao moćna i nemilosrdna predstavница zime dolazi s ledenog Sjevera. Uz sve ostale nevolje koje je uzrokovala svijetu, bila je i suradnica zlog Crnoboga i bila je u prijateljstvu s troglavim zmajem.

Pošto može mijenjati oblik, najčešće preuzima lik lijepe djevojke crne kose i izuzetno bijele puti vučjih očnjaka i s

Od ovako opake Morane, Slaveni su se branili stavljanjem ispred kuće preslice, vretena i sjekire - okrenute prema istoku. Od nje su se branili i raznovrsnim amajlijama, bijelim lukom, cerovom mladicom s korijenom - koju su kitili, majčinom dušicom, kićenjem konja bosiljkom, hvatanjem ustima jajeta na koncu, stavljanjem jabuke sa zabodenim novčićem na grob i hranjenjem živine u krugu. Da bi se zaštitili od Morane, Slaveni su organizirali i maškare.

Dani posvećeni Morani bili su od Božića do Bogojavljenja (19.1.), kada se, po starom vjerovanju, otvarao Pakao. Od navedenih veza s duhovnim pojavama, životinjama i biljkama, Morani su pripadali još: glogov kolac, gajde i razne amajlije, a od prirodnih pojava: vijavica, mraz i velika studen. Njeno kultno mjesto, pored hramova, bila su samo groblja.

Simbol 13. - Morana

Triglav uvijek jaše crnog konja, a budući da je i on bio ratničko božanstvo, njegov simbol je koplje privezano za stup. Crni konj se u hramovima ovog boga koristio i za gatanje. Gatanje se u Triglavovom hramu izvodilo na sličan način kao i u hramu Svantevida. Njegov hram izgrađen u blizini Volina nalazio se na najvišoj planini, a po staroslavenskom običaju bio je izgrađen od drveta. Pored hrama posađen je hrast, a u samom hramu nalazio se kip Triglava obučenog u *mantiju* koju bi katkad oblačio žrec, preuzimajući na sebe ulogu božanstva.

Slika 63. - Drveni kipovi Triglava predstavljaju njegovu trojaku prirodu

DOMOVOJ / DOMAĆI

kućni duh starih Slavena

Slaveni su više od drugih naroda bili vezani za svoj dom i obitelj. Zbog toga je kult predaka bio jedan od najznačajnijih slavenskih kultova, a štovali su i različite kućne duhove. Jedan od najpoznatijih kućnih duhova bio je Domovoj/Domaći.

Bio je malo božanstvo i duh kuće. Često je nazivan djedom ili gospodarem kuće.

U legendama se pojavljuje u liku malog dlakavog starca, ponekad ima rep i rogove. Mogao je preuzeti oblik mačke, psa, krave, a rjeđe zmije i žabe.

Brine se o blagodatima kuće, posebno o stoci koja ga povezuje s bogom Velesom. Često se u kući mogao čuti Domovojev glas koji je zvučao kao jecaj, inače je bio blag i smirujuć. Vjerovalo se da živi iza ognjišta ili u kuhinjskoj peći i da je zadužen za blaženstvo ukućana. Ognjište je za Slavena od davnina predstavljalo najvažniji dio kuće, što dokazuju rezultati brojnih arheoloških istraživanja. Ono je bilo izvor topline i mjesto na kojem se pripremala hrana, ali i mjesto na kojem su sahranjivali pretke. Domovoja su smatrali najvažnijim pretkom obitelji, njenim osnivačem. Njegovo drugo ime je *dedushka*, tj. djedica i opisuje ga se i poštuje kao najstarijeg pretka. Kada osnivač jedne obitelji umre, on se sahranjuje ispod ognjišta i postaje Domovoj – zaštitnik svojih potomaka.

LESNIK

Lesnik ili Lesovik, je slavenski šumski duh, gospodar šuma i zvijeri. Njegovo ime na starom slavenskom znači „šuma.“ On je šumski duh koji može preuzeti bilo koji oblik, ali najčešće se pojavljuje kao medvjed. Ima od pojasa do glave ljudsko tijelo s rogovima na glavi, kozjim ušima i kozjom bradicom, a niže od pojasa ima kozje tijelo. Lesnik je naklonjen pastirima i čuva im stoku. On je i zaštitnik divljih životinja.

Slika 74. – Lesnik

Prema narodnom predanju, lesnici žive u svakoj većoj šumi. Otimaju često lijepo žene i odvođe ih u svoje kolibe prekrivene krznom. Često tjeraju djevojke da plešu oko njih. Po nekim vjerovanjima lesnik je cijeli prekriven runom. Medved mu je

Ljudi rođeni pod znakom Striboga su pomalo religiozne i mistične orijentacije u načinu razmišljanja i skloni su proučavanju drevnih učenja. U svojoj duši pronalaze dobre početke i nove ideje. Vrlo su inteligentni i uspješni u rješavanju problema. Odani su prijatelji i ljubavnici koji osjećaju veliku odgovornost prema bračnom partneru. Kada nekoga štite, rade to oprezno i nenametljivo, a osjećaje im je teško pokazivati. Vrlo su osjetljivi na svoj dom i obitelj.

Rod

Prema jednom mitu, on je stvoritelj svemira i sveg života na Zemlji; stariji je od Svaroga. On je bog rodnosti, plodnosti, svjetlosti i zemljoradnje. Njegova žena bila je Rožanica.

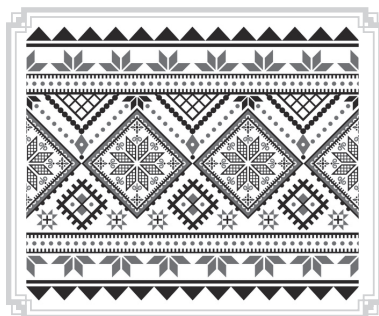
Ljudi rođeni pod njegovim znakom skloni su dobrom razumijevanju ljudske psihologije što ih čini dobrim mudracima. Oni ljude i njihove postupke čitaju kao otvorenu knjigu, ali sami sebe ne čitaju tako dobro. Skloni su nerazumijevanju vlastitih emocija i stvaranju uskovitlanih osjećaja u sebi. Strastveni su ljubavnici.

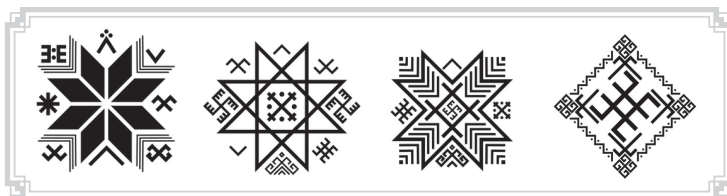
Slika 79. – Rod - Antropomorfni prikaz Roda u ukrajinskoj crkvi

Slika 80. - Narodni obiĉaji

Slika 81. – Tradicionalni vez inspiriran zvjezdama i geometrijskim oblicima

Slika 82. – Tradicionalni vez inspiriran geometrijskim oblicima i simbolima božanstava

RITUAL ČIŠĆENJA PROŠIRENOĆ OBITELJSKOĆ STABLA

Govori se da se bačeno prokletstvo može prenijeti na daleke potomke vlastitog roda. Mnogi Slaveni vjeruju da je jedan od načina povrede čovjeka povređivanje njegovih potomaka. To je glavni razlog zašto se prokletstvom ciljaju njegovi potomci, a ne on sam.

Iako svaka osoba nosi “teret” svojih predaka; svi preci svake osobe mogu pomoći tom pojedincu. Ova pomoć predaka može doći izravno i neizravno; može se osjetiti kao “šesto čulo”, mogu se primiti poruke od predaka u snovima. Ako je rodoslovlje određene osobe uglavnom “čisto”, tada pomoć predaka može biti vrlo snažna. S druge strane, ako je rodoslovlje čovjeka “prokleta” ili “okaljano”, ta osoba neće čuti ili osjetiti pomoć ili informacije svojih predaka; vjerojatno će naići na probleme i poteškoće naslijeđene od svojih predaka.

Svaki puta kada se počini veliki grijeh ili nastane prokletstvo, u obiteljskom stablu čovjeka pojavljuje se određena vrsta energetske ili informacijske mrlje. To se događa svaki puta kada je pojedinac proklet, kada nastupi nasilna smrt, kada osoba počini samoubojstvo, kada dođe do izdaje, u svakom negativnom događaju koji utječe na Dušu, Duh ili Svijest. U tom